

Nuorten sosiaaliturvan kehittäminen

Taustamateriaali

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Taustamateriaalin sisältö

- Muutoksessa oleva etuus- ja palvelujärjestelmä nuorten näkökulmasta
- Tunnistettut ongelmat
- Nuorten ja ammattilaisten näkemyksiä sosiaaliturvasta

Muutoksessa oleva etuus- ja palvelujärjestelmä nuorten näkökulmasta

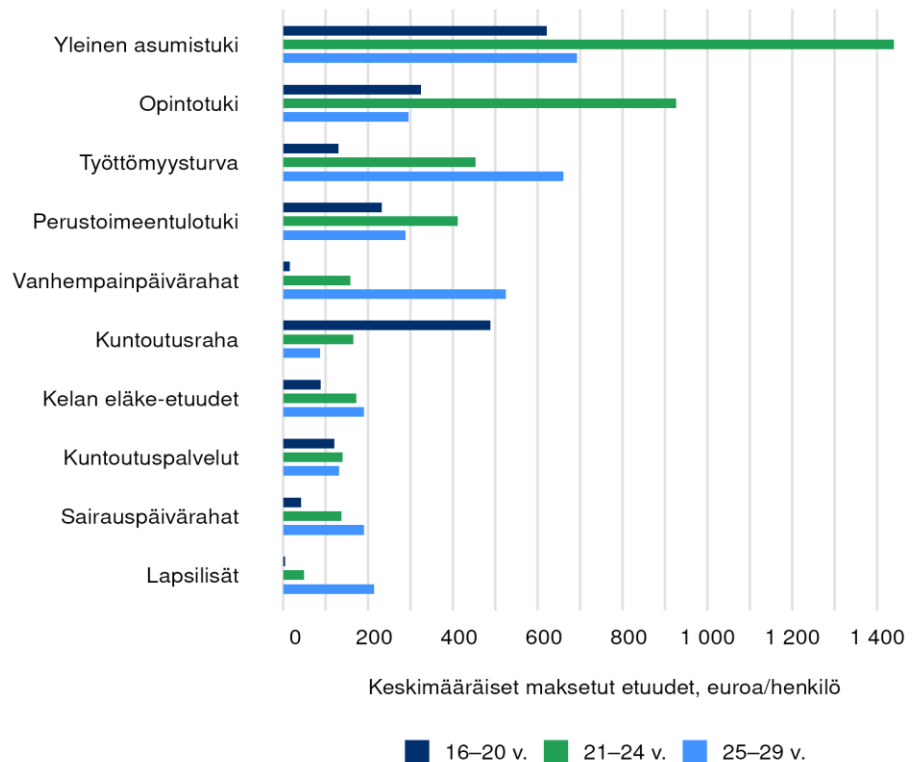
Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Nuorten toimeentuloa turvaavia etuuksia

- opintotuki (opintoraha, asumislisä, opintolainan valtiontakaus)
- asumistuet (yleinen asumistuki, eläkkeensaajan asumistuki, sotilasavustuksen asumisavustus)
- ansiopäiväraha, yleistuki
- Kelan kuntoutusraha (nuoren kuntoutusraha 18–19-vuotiaille, kuntoutusraha mm. Kelan ammatillisen kuntoutuksen ajalta)
- työeläkelaitosten kuntoutusraha työeläkekuntoutuksen ajalta
- sairauspäiväraha
- määräaikainen työkyvyttömyyseläke eli kuntoutustuki, toistaiseksi myönnetty työkyvyttömyyseläke (kansaneläke, takuueläke, työeläke)
- toimeentulotuki (perustoimeentulotuki, täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki)

16–29-vuotiaille eniten maksetut etuudet ikäryhmän mukaan (2023, euroa/henkilö)

Vuonna 2023 lähes kaksi kolmasosaa 16–29-vuotiaista sai Kelan etuuksia, yhteensä etuusmenot yli kolme miljardia euroa.

Sosiaaliturvaan kytkeytyviä palveluja

- Sosiaaliturvaan kytkeytyvistä palveluista nuorille olennaisimpia ovat koulutuspalvelujen lisäksi työllisyys- ja sosiaalipalvelut sekä Kelan järjestämä ja korvaama kuntoutus.
- Monet nuoret tarvitsevat tilanteensa parantamiseksi myös terveysterveysten palveluja (erit. julkinen terveydenhuolto, opiskeluterveydenhuolto).
- Kuntien ja työllisyysalueiden vastuulla on vuoden 2025 alusta lähtien ollut järjestää nuorten työllistymistä edistävä monialaisen tuen yhteispalvelu alle 30-vuotiaille työnhakijoille, joiden työllistyminen edellyttää pitkäkestoista ja tiivistä viranomaisten palvelujen yhteensovittamista ja työllistymisen tukea.
 - Työvoimaviranomainen, hyvinvointialue ja Kela yhdessä arvioivat työttömän palvelutarpeen ja suunnittelevat hänelle tarkoituksenmukaiset palvelukokonaisuudet. Yhteispalvelu perustuu Ohjaamojen toimintaperiaatteisiin.
 - Palvelukokonaisuuteen sisältyy työttömän palvelutarpeen mukaisesti yhteen sovitettuna julkisia työvoimapalveluja, sosiaali- ja terveysterveysten palveluja, kuntoutuspalveluja sekä mahdollisesti muita työllistymistä edistäviä palveluja.
 - Palveluista sovitaan monialaisessa työllistymissuunnitelmassa, jonka viranomaiset laativat yhdessä työttömän kanssa.

Työttömyysturva (ansiopäiväraha ja yleistuki)

- Yleistukea voidaan maksaa 17-vuotiaalle, jolla on ammatillinen tutkinto/koulutus.
 - Jos 17-vuotiaalla ei ole ammatillista tutkintoa/koulutusta, yleistukea voidaan maksaa vain työllistymistä edistävän palvelun ajalta.
- Ansiopäivärahaa maksetaan vain 18 vuotta täyttäneille.
- Alle 25-vuotiailla nuorilla, joilla ei ole ammatillisia valmiuksia antavaa koulutusta, on koulutukseen hakuvelvollisuus.
 - 1.1.2026 alkaen koulutukseen hakuvelvollisuuden voi täyttää hakemalla työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaan koulutukseen, jos asiasta on sovittu työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa. Käytännössä tämä edellyttää sitä, että työnhakijalla on sellainen sairaus tai vamma, jonka vuoksi hänellä ei ole mahdollisuutta siirtyä tutkintotavoitteiseen koulutukseen.

Työttömyysturva

- Työnhakijana olevan nuoren palvelutarpeen arviossa huomioidaan aina työnhakuun ja työllistymisen edellytyksiin vaikuttava työ- ja toimintakyky.
 - Jos nuoren palvelutarve edellyttää muita kuin työvoimaviranomaisen järjestämiä palveluja, hänelle annetaan tietoa muista palvelumahdollisuuksista ja ohjataan muun viranomaisen tai palvelunjärjestäjän palvelujen piiriin. Nuoren palveluiden yhteensovittamisessa työvoimaviranomainen tekee yhteistyötä muun palvelunjärjestäjän kanssa.
 - Työnhakijana olevan nuoren työ- ja toimintakyvyn vaikutus työnhakuun, työllistymiseen sekä hänelle tarjottaviin työvoimapalveluihin ei jää arvioimatta, vaikka nuoren työkyky olisi tilapäisesti tai pysyvästi heikentynyt.

Työttömyysturva

- Kelan tilastotietoja työmarkkinatuen odotusajasta ja osittaisesta työmarkkinatuesta:
 - Työmarkkinatuen odotusaika asetettiin vuonna 2023 noin 15 250 henkilölle, joista yli 40 prosenttia oli 17–19-vuotiaita.
 - Osittaista työmarkkinatukea maksettiin vuonna 2024 noin 12 400 henkilölle, joista 93 prosenttia oli alle 30-vuotiaita.
- TEM-tilastotietoja koulutukseen hakuvelvollisuuden laiminlyönneistä:
 - Koulutukseen hakuvelvollisuuden laiminlyönnistä eli opiskelupaikan hakematta jättämisestä, opiskelun keskeyttämisestä tai suunnitelman noudattamatta jättämisestä annettiin vuonna 2025 arviolta 15 490 työvoimapolitiittista lausuntoa.

Opiskelu työttömyysturvalla

- Päätoiminen opiskelu estää työttömyysetuuden saamisen. Päätoimisia opintoja ovat muun muassa tutkintoon johtavat opinnot korkeakouluissa ja ammatilliset tutkinto-opinnot.
- **Sivutoiminen opiskelu** on mahdollista työttömyysetuutta menettämättä, kunhan opiskelu ei estä tekemästä ja hakemasta kokoaikatyötä.
- **Lyhytkestoinen opiskelu** työttömyysetuutta menettämättä on mahdollista 25 vuotta täyttäneille.
 - Opinnot antavat ammatillisia valmiuksia tai tukevat yritystoimintaa sekä kestävät enintään kuusi kuukautta. Esimerkiksi täydentävä kurssi tai tutkinnosta puuttuu pieni osa.
- **Päätoiminen opiskelu** työttömyysetuudella tuettuna on mahdollista 25 vuotta täyttäneille (työttömyysetuudella tuettu omaehtoinen opiskelu).
 - Yleensä tutkintoon johtavia opintoja. Opinnoista tulee sopia työvoimaviranomaisen kanssa. Päätoiminen opiskelu työttömyysetuudella tuettuna on mahdollista, jos työvoimaviranomainen arvioi koulutustarpeen ja että opinnot parantavat merkittävästi henkilön mahdollisuutta työllistyä.
 - Omaehtoinen opiskelu tarkoittaa koulutusta, jonka tuottaa ja jonka opiskelijavalinnasta päättää oppilaitos, ei työvoimapalvelut.
- Koulutusta tarjotaan myös työvoimakoulutuksena. Yleensä lyhyempiä koulutuskokonaisuuksia, joita hankitaan työmarkkinoiden tarpeen mukaan. Koulutuksen ajalta maksetaan työttömyysetuutta.

Työkykyetuuksien muutoksia

- Vuoden 2025 alusta kansaneläkkeen, takuueläkkeen, sairauspäivärahan ja Kelan kuntoutusrahan alaikäraja korotettiin 16 vuodesta 18 vuoteen.
- Nuoren kuntoutusrahan ja Kelan ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan vähimmäismäärän taso laskettiin takuueläkkeen tasolta perusturvan tasolle vuoden 2024 alusta.
- Vuoden 2025 alusta osallistuminen nuoren ammatillisen kuntoutuksen (16–29-vuotiaille, ei diagnoosiperustetta) Nuotti-valmennukseen ei enää pääsääntöisesti oikeuta kuntoutusrahaan. Elokuun 2025 alusta opintotukea ei myönnetä, jos henkilö saa samalta ajalta Kelan kuntoutusrahaa. Myös ns. nuorten positiivisen erityiskohtelun elementit poistettiin Kelan kuntoutusrahasta ja myöntämisedellytykset yhtenäistettiin vuoden 2025 alusta:
 - Nuoren ammatillisen kuntoutuksen odotus- ja väliajalta voidaan maksaa kuntoutusrahaa lähtökohtaisesti enintään kolmelta kuukaudelta kalenterivuotta kohden. Nuoren kuntoutusrahaa myönnetään odotus- ja väliajalta tarveharkinnan perusteella. Samalta ajalta ansaitut palkka- ja yrittäjätulot sovitetaan osittain yhteen nuoren kuntoutusrahan kanssa.
- Valmistelussa on nuoren kuntoutusrahan (18–19-vuotiaille, diagnoosiperuste) lakkauttaminen. Nuoren kuntoutusrahan piiriin nykyisin kuuluvat nuoret voivat jatkossa saada kuntoutusrahaa Kelan ammatillisen kuntoutuksen (diagnoosiperuste) päätöksen perusteella eräin poikkeuksin.

Työkykyetuuksista

- Opiskelija voi sairauspäivärahauden aikana opiskella vähäisessä määrässä.
- Kansaneläkelain mukaan alle 20-vuotiaalle henkilölle myönnetään työkyvyttömyyseläke aikaisintaan sen kuukauden alusta, jota edeltäneen kuukauden aikana hänen oikeutensa Kelan kuntoutusrahaan on päättynyt.
 - Henkilölle, jonka ammatillinen kuntoutus jatkuu hänen täyttäessään 20 vuotta, ei myönnetä työkyvyttömyyseläkettä ennen kuntoutuksen tai kuntoutusrahan maksamisen päättymistä.
 - Työkyvyttömyyseläke voidaan kuitenkin myöntää 18 vuotta täyttäneelle henkilölle, jolla ei selvitysten perusteella katsota olevan mahdollisuuksia ammatilliseen kuntoutukseen tai jonka ammatillinen kuntoutus on sairauden vuoksi keskeytynyt taikka jonka ammatillinen kuntoutus on päättynyt tuloksettomana.
- Kelan ammatillisen kuntoutuksen saajamäärät nuorissa ikäryhmissä ovat kääntyneet laskuun (erityisesti nuoren ammatillisen kuntoutuksen Nuotti-valmennus). Taustalla arvioidaan alustavasti olevan Kelan kuntoutusrahaa ja nuoren ammatillista kuntoutusta koskeneet lakimuutokset, muutokset ohjautumisessa kuntoutukseen sekä diagnoosiperusteisessa ammatillisessa kuntoutuksessa lääkärin vastaanotolle pääsyn vaikeus hyvinvointialueilla.

Toimeentulotuki

- Nuorten toimeentulotuen saajien osalta erityisen merkityksellisiä ovat kaikkien työttömien ohjaukseen liittyvät velvoitteet sekä työttömyysturvan erityiset ehdot nuorille koulutukseen hakeutumisesta, joiden vaikutukset näkyvät myös toimeentulotuessa.
 - Toimeentulotuen hakijalla on velvollisuus hakea hänen elämäntilanteeseensa sopivat ensisijaiset etuudet ja työttömällä velvollisuus ilmoittautua työttömäksi kokoaikatyötä hakevaksi työnhakijaksi työvoimapalveluihin perusosan alentamisen (-50%) uhalla.
 - Työvoimapalveluissa voidaan ottaa huomioon tosiasiallinen toimintakyky ja sovittaa tarjottavat palvelut siihen. Mikäli nuori tarvitsee myös muiden toimijoiden tarjoamaa tukea, voidaan TYM-palvelumallin avulla yhdistää myös Kelan kuntoutuspalveluita tai sosiaali- ja terveystalvaeluita työvoimapalveluiden rinnalle.
 - Laki kuntouttavasta työtoiminnasta edellyttää Kelaa ilmoittamaan hyvinvointialueelle niistä nuorista, jotka ovat saaneet työttömyyden johdosta toimeentulotukea vähintään 4 kk. Hyvinvointialueen on tällöin käynnistettävä aktivointisuunnitelman laadinta yhdessä työvoimaviranomaisen ja asiakkaan kanssa. Suunnitelmassa voidaan sopia kuntouttavan työtoiminnan palveluun osallistumisesta.
- Kuntien rahoitusosuus 18–24-vuotiaiden perustoimeentulotuen menoista on vuoden 2027 alusta lukien 100 %, mistä aiheutuu rahoituksellinen kannustin kunnille panostaa nuorten työllistymisen edistämiseen.

Toimeentulotuki ja opiskelu

- Opiskelijan ensisijainen etuusjärjestelmä on opintotuki opintolainoineen.
- Ns. pitkittyneitä opintoja voidaan tukea Kelan perustoimeentulotuella laissa määritellyin ehdoin. Kyse on silloin ensimmäisestä ammattiin johtavasta tutkinnosta, jonka loppuun saattaminen n. vuoden määräajassa on mahdollista. Tukea myönnetään 3 kk jaksoissa kerrallaan ja seurataan opintojen edistymistä.

Opiskelijoiden asumisen tukeminen

- 1.8.2025 suurin osa opiskelijoista siirtyi yleisen asumistuen saajista opintotuen asumislisän saajiksi.
- Oman tai puolisonsa lapsen kanssa asuvat opiskelijat voivat jatkossakin saada yleistä asumistukea.
- Asumislisä on 80 % vuokrasta tai käyttövastikkeesta, kuitenkin enintään 216, 248 tai 296 e/kk riippuen asuinkunnasta.
- Asumislisää kuten muutakin opintotukea voi saada vain opiskelukuukausilta.

Opintotuen kokonaisuudistus

- Tavoitteena turvata tuen tason riittävyys päätoimiseen opiskeluun, kannustaa tutkinnon suorittamiseen tavoiteajassa, parantaa opintolainojen turvallisuutta sekä selkeyttää järjestelmää ja helpottaa toimeenpanoa.
- Opintotuen kokonaisuudistusta valmistellut työryhmä arvioi opintotuen nykytilaa ja keskeisiä opintotuen kehittämistarpeita: [Linkki työryhmän muistioon \(2025\).](#)
- Uudistuksen keskiössä:
 - Kannustavuuden parantaminen päätoimiseen opiskeluun ja tutkinnon suorittamiseen
 - Lasta huoltavien opiskelijoiden toimeentulon parantaminen
 - Oppivelvollisten opintososiaalisten etuuksien selkeyttäminen
- Tavoitteena antaa hallituksen esitys eduskunnalle syksyllä 2026.

Muut ajankohtaiset muutokset

- Kelan järjestämän nuoren ammatillisen kuntoutuksen (16–29-vuotiaille, ei diagnoosiperustetta) myöntämisedellytyksiä tiukennettiin vuoden 2025 alusta.
- Sosiaalihuollon palvelu-uudistusta valmistelleen työryhmän loppuraportti, johon sisältyy kuntouttavaa työtoimintaa koskevia muutosehdotuksia, julkistetaan 10.2.2026.
 - Jos sosiaalihuollon palvelu ei olisi jatkossa työttömyysturvalaissa tarkoitettu työllistymistä edistävä palvelu, siinä ei olisi myöskään työttömyysturvaan liittyviä velvoitteita eikä kannustimia, vaan osallistuminen olisi vapaaehtoista.

Tunnistettut ongelmat

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Työikäisen ja työkykyisen väestön määrä ja koulutustaso

Demography-ohjelman Tietopaketti (2023): [Väestörakenteen muutos haastaa yhteiskunnan kestävyys](#)

- Työikäisen väestön määrä on Suomessa vähentynyt, ja väestöennusteen mukaan väheneminen jatkuu tulevina vuosikymmeninä. Merkittävä osa alle 25-vuotiaista on työvoiman ulkopuolella, ja työllisyysaste on Suomessa matalampi kuin muissa Pohjoismaissa.
 - Synä tähän ovat mm. opiskelijoiden korkeat valmistumisiät ja pienten lasten äitien vähäisempi työssäkäynti. Työllisyysasteessa on suuria eroja väestöryhmien välillä. Myös osatyökykyisten työpotentiaalia olisi mahdollista hyödyntää enemmän.
 - Työikäisen väestön määrän vähentyessä on entistäkin tärkeämpää, että suurempi osa väestöstä kuuluu työvoimaan ja on työssä. Työurien kokonaispituuden kannalta tärkeä on myös uran alkuvaihe eli nuorten kiinnittyminen työelämään.
- Nuorten koulutustaso (korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden nuorten osuus) on laskenut alle OECD-maiden keskiarvon.
 - Koulutustason lasku yhdessä työikäisen väestön pientymisen kanssa vähentää inhimillisen pääoman määrää ja heikentää kilpailukykyä. Korkeammin koulutetuilla on korkeampi työllisyysaste ja pidemmät työurat kuin matalammin koulutetuilla. Koulutus on yhteydessä kaikkiin hyvinvoinnin osa-alueisiin, kuten terveyteen, toimeentuloon ja perheellistymiseen.
- Nuoremmissa ikäryhmissä mielenterveysperusteiset sairauspäivärahat ja työkyvyttömyyseläkkeet ovat yleistyneet viimeisen vuosikymmenen aikana. Vuonna 2021 liki 3 000 alle 35-vuotiaasta henkilöä siirtyi työkyvyttömyyseläkkeelle mielenterveyssyistä, mikä tarkoittaa keskimäärin kahdeksaa nuorta joka päivä.

Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret

- Suurin osa 15–24-vuotiaista nuorista opiskelee.
- Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia 15–24-vuotiaita oli vuonna 2024 50 000 eli 8 % 15–24-vuotiaista.
 - Heistä miehiä oli 27 000 ja naisia 22 000. Suurin osa (35 000) oli 20–24-vuotiaita.
 - Työn ja koulutuksen ulkopuolella oleminen on nuoren elämässä varsin tyypillinen vaihe. Enemmistö on työttömänä, mutta ryhmään kuuluu myös esimerkiksi välivuotta pitäviä opiskelijoita.
 - Pidempiaikainen syrjäytymiskehitys alkaa usein jo lapsuudessa.
- Nuorten työttömyys on kasvanut muuta väestöä nopeammin. 15–24-vuotiaiden työttömyysaste oli vuoden 2024 marraskuussa 20,5 % ja työllisyysaste 38 %. Toisaalta myös työvoimaan kuuluvien 15–24-vuotiaiden nuorten osuus on viime vuosina kasvanut.
 - Alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli marraskuun lopussa 36 300, mikä on 4 300 enemmän kuin vuotta aiemmin.
- 15–34-vuotiaista nuorista 282 000 eli 21 % on joskus keskeyttänyt tutkintoon johtavan koulutuksen, miehistä 23 % ja naisista 19 % (2024). Useimmiten keskeytettiin ammatilliseen tutkintoon johtava koulutus. Yleisin syy koulutuksen keskeyttämiselle oli koulutusohjelmaan liittyvä syy.

Nuoret työkykyetuuksilla

- Sairauspäivärahaa sai 5 % 16–29-vuotiaista vuonna 2023 (6,9 % naisista ja 3,8 % miehistä).
 - Sairauspäivärahaa saaneiden nuorten naisten määrä on 2000-luvulla lähes kaksinkertaistunut.
 - Mielenterveyden häiriöt nousseet yleisimmäksi sairauspäivärahan perusteeksi.
 - Sairauspäivärahan saajista 69 % oli palkansaajia, 15 % opiskelijoita, 11 % työttömiä ja muussa toiminnassa 3 %.
- Vuoden 2024 lopussa noin 16 000 alle 30-vuotiasta sai työkyvyttömyyseläkettä (10 000 henkilöä 2000-luvun alussa).
- Kelan maksamaa työkyvyttömyyseläkettä saavia 16–24-vuotiaita oli vuoden 2024 lopussa 7 800 (1,37 % ikäryhmästä). Saajia oli 150 enemmän kuin vuosi aiemmin.
 - Näistä 71 % sai pysyvää työkyvyttömyyseläkettä.
 - Älyllinen kehitysvammaisuus yleisin syy nuoren työkyvyttömyyseläkkeelle (Kelan maksama). Osuus myös kasvanut 2000-luvulla.

Nuoret toimeentulotuelle

- Yleisimmin ensisijaista etuutta ja yleistä asumistukea ja näiden lisäksi myös perustoimeentulotukea saavat työmarkkinatuen, vähimmäismääräisen sairauspäivärahan ja vanhempainpäivärahan saajat.
- Toimeentulotuki korvaa myös ensisijaisen etuuden puutetta. Ilman ensisijaisia etuuksia ovat erityisesti työttömät nuoret, joille ei ole syntynyt oikeutta työttömyysturvaan tai jotka ovat menettäneet oikeutensa siihen (nuori ei ole toiminut velvoitteiden mukaisesti).
- Vuonna 2024 kaikkiaan 22 327 nuorta (18–24 v.) oli ns. toimeentulotuen uusia saajia. Heistä 57 % (12 726 nuorta) oli tuen saannin alkaessa vailla ensisijaisia etuuksia ja ansiotuloja.
 - Kela lähetti vuonna 2024 yhteensä 7 302 ilmoitusta hyvinvointialueille alle 25-vuotiaista nuorista, jotka olivat saaneet toimeentulotukea 4 kk vailla ensisijaisia etuuksia ja ansiotuloja. Luku on hieman kasvussa.
- Suurimmalle osalle nuorista perustoimeentulotuki toimii tarkoituksensa mukaisesti lyhytaikaisena tukena. Pitkäksi aikaa perustoimeentulotuen tai etuuksien varaan jääminen kytkeytyy yleensä työttömyyteen, sairastamiseen tai vanhemmuuteen.
- Yli puolet perustoimeentulotukea saavista 18–29-vuotiaista asuu yksin. Toiseksi yleisin kotitaloustyyppi on niin sanottu muu yhden hengen kotitalous, joihin kuuluviksi lukeutuvat vanhempiansa tai muiden sukulaisten tai kämppisten kanssa asuvat henkilöt.

Opintotuen lainapainotteisuus

Opintotuen kokonaisuudistus OKM julkaisuja 2025:5

- Opintolainaa nostaneiden määrä on kaksinkertaistunut viimeisen 20 vuoden aikana ja lainamäärät ovat kasvaneet huomattavasti. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden mediaanilaina oli vuonna 2010 noin 6 700 euroa ja vuonna 2023 noin 23 800 euroa.
- Lainapainotteisempi opintotuki siirtää kouluttautumisen kustannuksia opiskelijalle itselleen ja vähentää näin koulutuksen kannattavuutta yksilöiden näkökulmasta. On mahdollista, että lainapainotteisempi opintotuki vähentää koulutukseen hakeutumista.
- Opintolainan valtiontakauksesta huolimatta pankki ei välttämättä myönnä opiskelijalle lainaa. Kelan arvion mukaan näitä opiskelijoita olisi noin 1 000.
- Toimeentulotuen etuusohjeen mukaan opintolainan hakemista ja nostamista ei kuitenkaan edellytetä, jos se johtaisi asiakkaan erityisten olosuhteiden vuoksi kohtuuttomaan lopputulokseen. Harkinnassa voidaan ottaa huomioon asiakkaan ikä, opintojen luonne, opiskelumenestys sekä muut olosuhteet (esim. asiakas on alle 18-vuotias, asiakas on lastensuojelun jälkihuollossa).

Vuonna 2024 julkaistu VN Teas -tutkimus kehottaa kiinnittämään huomiota

- **työelämän ulkopuolella oleviin yksin asuviin nuoriin**, sillä heidän pienituloisuusasteensa on sekä yleisintä että syvintä: pitkittynyt ulkopuolisuus työelämästä tai koulutuksesta heikentää toimintakykyä ja kasvattaa syrjäytymisriskiä. Työttömyyden vuoksi pitkittynyt toimeentulotuen saaminen koskettaa erityisesti miehiä.
- **nuorten naisten hyvinvoinnin tukemiseen**: sairauspäivärahaa saavien nuorten naisten määrä on lähes kaksinkertaistunut 2000-luvun alusta lähtien.
- **nuorten toimeentulotuen käytön pitkittymiseen ja nuorten tarvitsemiin palveluihin**.
- koulutukseen hakeutumista, työllistymistä ja toimintakyvyn vahvistamista tukevien **palvelujen systemaattiseen kehittämiseen** sekä kunnissa että hyvinvointialueilla yhdessä mm. järjestöjen kanssa.
- nuorten velkaantumiseen opintolainojen käytön kasvaessa.

[POLICY BRIEF 2024:25 Nuoret ja sosiaaliturvan toimivuus](#). Hennamari Mikkola, Ella Sihvonen, Tuija Korpela, Miska Simanainen, Marjo Pyy-Martikainen, Antti Teittinen, Vesa Ylönen.

VTV:n tarkastuskertomus 1/2025 Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret – tunnistaminen, tavoittaminen ja kuntouttaminen

- Toimeentulotukilain ja sosiaalihuoltolain uudistamisen yhteydessä tulee kehittää ratkaisuja, jotka parantavat pitkään toimeentulotukea saaneiden nuorten ohjautumista palvelujen piiriin.
- On huolehdittava siitä, että yhteistyö Kelan ja sosiaalihuollon välillä toteutuu vuonna 2023 voimaan tulleen toimeentulotukilain uudistuksen tavoitteiden mukaisesti.
- Sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön on yhteistyössä huolehdittava, että syrjäytymisriskissä olevat nuoret saavat oppivelvollisuuden suorittamista tukevat sosiaali- ja terveystalvelut.
- On pidettävä huolta siitä, että nuorten matalan kynnyksen kuntoutuspalvelujen toiminta jatkuu.

Nuorten ja ammattilaisten näkemyksiä sosiaalityrvasta

Tiedonkeruuta toteutettu sosiaalityrvakomitean
ensimmäisen ja toisen toimintakauden aikana

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

13–20-vuotiaiden nuorten kuuleminen (2022)

Raportti ja tiivistelmä

Kyselyyn vastasi 1281 nuorta, 15 työpajaan osallistui 251 nuorta.

Yleisiä huomioita:

- Sosiaaliturvajärjestelmää pidettiin tärkeänä osana suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa, joka turvaa toimeentuloa erilaisissa haastavissa elämäntilanteissa.
- Etuuksien hakemisesta ja esimerkiksi käsittelyajoista nuorilla oli sekä hyviä että huonoja kokemuksia.
- Opiskeluaikainen taloustilanne koettiin epävakaaksi ja opiskelijoille suunnattu taloudellinen tuki vähäiseksi.
- Yli puolet kyselyyn vastanneista katsoi, että työkykyisillä pitää olla velvollisuus tehdä työtä. 13 % eri mieltä, 32 % ei samaa eikä eri mieltä.

Nuorten ehdotuksia sosiaaliturvan kehittämiseksi:

- Etuusjärjestelmän yksinkertaistaminen
- Lapsilisän jatkaminen 18 ikävuoteen saakka
- Etuuksista tiedottamisen kehittäminen
- Tuen tason tulisi vastata paremmin elinkustannusten nousua
- Perheenjäsenen tai kumppanin tulojen ei tulisi vaikuttaa niin paljoa henkilön saamiin etuuksiin
- Lahjat, säästöt ja läheisten mahdollisuus tarjota tukea eivät saisi vaikuttaa etuuden tasoon
- Etuuksien (ml. opintotuki) tulisi kannustaa ihmisiä hakemaan töitä ja tukea työllistymistä nykyistä enemmän
- Eroon kannustinloukuista
- Perustulo
- Järjestelmän yhdenvertaisuuden kehittäminen
- Mielenterveyspalveluihin ja muihin terveyspalveluihin pääsyn turvaaminen
- Sosiaaliturvan tulisi huomioida paremmin yhteiskunnalliset muutokset, kuten kriisit ja muuttoliike

Ohjaamon asiakkaana olevien nuorten kuuleminen (2023) [THL Työpaperi 36/2024](#)

Kysely (n=261) ja 24 Ohjaamojen järjestämää tapahtumaa noin 16–29-vuotiaille nuorille.

Keskeiset teemat ja nostot nuorilta:

- **Monimutkaisuus palveluissa ja etuuksissa**
 - Hakemusten täyttäminen ja päätösten ymmärtäminen on vaikeaa.
 - Asioita joutuu selvittämään monessa eri paikassa.
 - Ei juurikaan tietoa tai ymmärrystä siitä, mihin tukiin olisi oikeutettu.
- **Ongelmat palveluissa ja niihin pääsyssä**
 - Palvelut ruuhkautuneita, työntekijöillä kiire ja vaihtuvuus suurta.
 - Palvelujen saaminen vaatii oma-aloitteisuutta ja aktiivisuutta.
 - Palveluvalikoima vaihtelee.
 - Työllisyyttä tukevat palvelut eivät johda työllistymiseen.
 - Tieto ei liiku eri palvelujen välillä, samoja asioita selvitetään eri paikoissa.
- **Vaikeudet päästä töihin**
 - Nuoria ja työttömiä ei palkata.
 - Työnantajilla on kohtuuttomia vaatimuksia esim. työkokemuksesta.
 - Töihin painostetaan, vaikka työkykyä tai työpaikkoja ei ole.
- **Riittämätön toimeentulo**
 - Etuuksien taso on alhainen.
- **Etuuksiin ja opintoihin liittyvä epäoikeudenmukaisuus**
 - Pakko ottaa opintolainaa ja pelko velkaantumisesta.
- **Yleinen tyytymättömyys**
 - Suorituspaineeet, lamautuminen, heikentynyt tulevaisuususkko, epävarmuus, yksinäisyys, jaksamisen ongelmat, häpeä.

Opiskelija- ja nuorisojärjestöjen kuuleminen (2022)

Sosiaaliturvan yksinkertaistaminen ja etuuksien yhtenäistäminen

- Sosiaaliturvan on varmistettava joustava liikkuvuus opiskelun, työkyvyttömyyden, palkkatyön, tulottomuuden ym. elämäntilanteiden välillä.

Työ-, toiminta- ja opiskelukyky

- Työttömille, opiskelija suunnitteleville, sairauspäivärahalla tai kuntoutustuella oleville tarvitaan kokonaisvaltaisia palveluita ja rinnalla kulkevaa työtettä.
- Olennaista on palvelutarpeiden kokonaisvaltainen arviointi ja sen perusteella tehty oikea-aikainen palveluohjaus. Moniammatillisia ja toiminnallisia työ- ja toimintakyvyn arviointia tulee lisätä ja ohjausta palveluihin vahvistaa.
- TE-toimiston ja Kelan mahdollisuuksia tunnistaa kuntoutustarpeita ja ohjata eteenpäin tulee vahvistaa.
- Nuoriin kohdistuvaa sanktiointia tulee vähentää työttömyysturvassa.
- Toimeentulotuen myöntäminen on kytkettävä paremmin palveluihin ja hakijan kasvokkaiseen kohtaamiseen.
- Tulottoman nuoren pääsy monialaiseen palvelutarpeen arvioon nopeasti tulee säilyä oikeutena ja mahdollisuutena lisääntyvien velvoitteiden ja pakkojen sijaan.
- Aktivointisuunnitelmien tulisi mahdollistaa osallistuminen myös sellaisiin toimenpiteisiin, jotka eivät ole julkisia työvoimapalveluja, kuntouttavaa työtoimintaa tai varsinaisia sosiaali-, terveys-, kuntoutus- tai koulutuspalveluja, mutta jotka nuoren ja häntä ohjaavan työntekijän arvion mukaan voisivat parantaa hänen osaamistaan, hyvinvointiaan, sosiaalisia verkostojaan - ja näiden kautta jatkossa myös työllistymismahdollisuuksia.
- Korkeakoulujen aloituspaikkojen lisääminen on yksi keino lisätä toisen asteen jälkeiseen koulutukseen pääsyä.
- Opiskelu osaopiskelukykyisenä tulisi mahdollistaa nykyistä paremmin.

Opintotuen taso ja lainapainotteisuus

- Opintotuen matala taso voi toimia kynnyksenä opintojen aloittamiselle (siirtymä erityisesti toimeentulotuelta opiskelemaan).
- Toimeentulon tiukentuminen näkyy palvelutarpeen kasvuna.
- Ammatillisten opiskelijoiden kasvavaan velkaantumiseen ei ole kiinnitetty tarpeeksi huomiota. Yhä useampi ammatillisen koulutuksen suorittanut suuntaa jatkossa korkeakoulutukseen. Monella heistä on jo toisen asteen opintojen seurauksena opintolainataakkaa.

Sosiaaliturvadialogit (2024–2025)

Raportti

- 27 dialogia sosiaaliturvan tulevaisuudesta, keskustelemassa 229 ihmistä, ikäjakauma 16–85-vuotta, painotus nuorissa aikuisissa.
- Keskeisiä nostoja:
 - Järjestelmä on monimutkainen ja vaikeaselkoinen.
 - Tiedonsaanti ja neuvonta sosiaaliturvasta on puutteellista.
 - Työttömyysturva- ja toimeentulotukijärjestelmät perustuvat epäluottamukseen kansalaista kohtaan.
 - Järjestelmä vaatii aktiivisuutta, mutta ei salli sitä. Työn tekeminen, opiskeleminen, lisäkouluttautuminen tai vapaaehtoistyö voivat johtaa tukien menettämiseen, vaikka juuri ne ovat usein tie takaisin itsenäisempään arkeen ja työelämään sekä ehkäisevät syrjäytymistä ja passivoitumista.
 - Henkilökohtaisella palvelulla saataisiin lisää vaikuttavuutta.
 - Nuorille taattu vahva tuki aikuiselämän alkaessa on tärkeää sekä nuorille itselleen että yhteiskunnalle.
 - Sosiaaliturva ja sosiaali- ja terveystalvet on sovitettava paremmin yhteen. Esimerkiksi mielenterveys- ja päihdepalveluiden viiveet estävät usein oikea-aikaisen avun saamisen ja työkyvyn palautumisen. Ennaltaehkäisevillä toimilla voidaan myös vähentää pidempiaikaisten tukien tarvetta ja tukea varhaisessa vaiheessa työ- ja toimintakyvyn säilymistä.

Nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten kuuleminen (2025)

Hyvinvointialueiden nuorten palveluista vastaavien näkemyksiä nuorten työelämään siirtymisen nykytilasta:

- Nuorten siirtyminen työelämään on vaikeutunut, ja työllisyystilanne on heikko. Erityisesti nuorilla, joilla ei ole työkokemusta tai jotka ovat keskeyttäneet opinnot, on suuria vaikeuksia löytää töitä.
- Mielenterveys- ja päihdeongelmat, neurokirjon haasteet sekä arjenhallinnan, osaamisen ja työelämätaitojen puutteet lisäävät syrjäytymisriskiä. Apua ei ole riittävästi saatavilla.
- Moni nuori kokee toivottomuutta ja näköalattomuutta, mikä heikentää motivaatiota ja kykyä hakeutua koulutukseen tai työelämään.
- Palvelujärjestelmä näyttäytyy pirstaleisena ja vaikeasti saavutettavana, mikä hidastaa ja vaikeuttaa avun saamista sekä sen jatkuvuutta ja tavoitteellisuutta.

Hyvinvointialueiden nuorten palveluista vastaavien ehdottamia ratkaisuja

- Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret olisi saatava tehostetun tuen ja ohjauksen piiriin jo koulussa. Yksilöllistä opiskeluhuoltoa ja sosiaaliohjausta olisi vahvistettava. Tarvitaan paitsi työelämätaitojen, myös talous- ja kotitalousosaamisen – arjen hallinnan – vahvistamista.
- Työnantajille veloitteita ottaa nuoria työkokeiluun ja harjoitteluun, joissa he pääsisivät näyttämään osaamistaan ja saamaan kokemusta.
- Toimivia alueellisia malleja ja ja kohdennettuja paikallisia toimenpiteitä. Pilotteja ja räätälöityjä työmuotoja esim. lastensuojelun jälkihuollon, etsivän nuorisotyön, työllistymistä tukevien palvelujen ja terveydenhuollon kesken.
- Vaikeassa asemassa olevat NEET-nuoret tarvitsevat kokonaisvaltaista ja kohdennettua tukea, joka edellyttäisi eri hallinnonalojen yhteisiä tavoitteita ja saumatonta yhdessä tekemistä: yhteisiä matalan kynnyksen ja liikkuvia palveluja, nopeita reagointimalleja.
- Avaintekijä on osaava ja monipuolinen omatyöntekijä. ”Ei käytetä voimavaroja pärjäävien vahtimiseen, vaan satsataan heikosti selviytyviin. Oma työntekijä, joka jalkautuu, eikä odota toimistolla – kasvatuksellinen työote käyttöön.”
- Toisen sukupolven maahanmuuttajien tarpeet on tunnistettava ja niihin on vastattava jäsentyneesti.

Hyvinvointialueiden ydinviestit

- Nuorten työelämään siirtymisen vahvistaminen edellyttää kokonaisvaltaista ja joustavaa tukea, jossa yhdistyvät varhainen apu, käytännön työelämäkokemukset ja nuorten hyvinvoinnin ja pärjäävyyden vahvistaminen.
- Sosiaaliturvan pitäisi mahdollistaa nuorille koulutuksen ja työelämän kokeileminen joustavasti – mahdollisimman avoimet koulutuspolut ja nivelvaiheissa tukeminen. Nyt opintoihin siirtyminen ja mahdollinen epäonnistuminen niissä on iso riski.

Hyvinvointialueiden nuorten palveluista vastaavien hahmotteleman ideaalimallin elementit

Yksilöllinen tuki nuorille

- Nuorelle nimetään oma työntekijä tukemaan eri vaiheiden välillä siirtymistä ja vähentämään siirtymisen vaikeutta.

Kannustava osallistuminen

- Osallistumiseen ja vastuun ottoon kannustetaan korvaamalla rangaistuksiin perustuvat mekanismit positiivisilla kannustimilla.

Joustava kokeilumahdollisuus

- Nuorille tarjotaan mahdollisuus kokeilla työtä, koulutusta tai kuntoutusta ilman etuuksien menettämisen pelkoa.

Monialainen yhden luukun malli

- Palvelut ja tuki tulee olla saatavilla yhdestä pisteestä
- Eri toimijat työskentelevät tiiviissä yhteistyössä nuoren hyväksi.